

**ALİ HAYDAR BAYAT'IN "HÜSEYİNZADE ALİ BEY " ADLI ESERİ
ÜZERİNE**

Alaattin UCA*

Türk Milleti'nin yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden biri de Hüseyinzade Ali Bey'dir.

Ali Bey,1864 'te Baku 'nun Salyan kasabasında doğmuştur. O, tıp profesörü, doktor, gazeteci, şair, ressam , mütercim, dilci, ideolog ve hümanisttir. Hayatının bir kısmını Azerbaycan'da bir kısmını da Türkiye'de geçirmiştir. Ancak, ne Türkiye'de ne de Azerbaycan'da yeterince tanınmamıştır. Çünkü O,yaratılış icabı ön plana çıkmak istemeyen bir yapıya sahiptir.

Ali Bey , yukarıda belirttiğimiz özellikleri yanında, Türkçülük fikrini savunan bir mütefekkindir. Türk birliğini gerçekleştirmek için yoğun gayret göstermiştir. Birlik ve beraberliğe daha çok ihtiyaç duyduğumuz bu günlerde O'nun Türk birliği hakkındaki düşünceleri ortaya konulmalı ve kendisi özellikle genç kuşaklara daha iyi tanıtılmalıdır.

Hüseyinzade Ali Bey, Türk birliğine giden yolun köprüsünün dil olduğunu kavramış, Türk Dünyası için, İstanbul Türkçesi'ni esas almış ve bundan dolayı bazı Azerbaycan'lı yazarlar tarafından eleştirilmiştir.

O, Türk Milleti'ni oluşturan gruplardan (Tatarlar gibi) ayrı bir kavim olarak bahsedilmesine karşı çıkmıştır. Bu tür ayrımların Türk Milleti'ni birlikten uzaklaştırdığına inanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin sülale taassubu içinde bulunduğunu, bu nedenle Türk Dünyası ile yeterince ilgilenmediğini belirtmiş ve bu durumu eleştirmiştir.

Ali Bey, Türkler'in her yerde necip olan Türk adlarını değil de meşhur bir hükümdarın, mesela, Çağatay bin Cengiz'in, Nogay Han'ın, Özbek Han'ın, Sultan Osman bin Ertuğrul'un, Tatar Han'ın adlarını kendilerine takmalarının bir kusur olduğunu ve hiçbir Alman veya Fransızın kendilerine, Hohensol, Bourbon, Bonapart demediğini, bizdeki bu adetin garip olduğunu ve terk edilmesi gerektiğini savunmuştur.

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Ali Haydar Bayat , ön çalışma olarak nitelendirdiği “Azerbaycan’ın Yiğit Evladı Ali Bey Hüseyinzade (Prof.Dr. Hüseyinzade Ali Turan) ve Türkiye’de Yayınladığı Eserleri “ adlı kitabını geliştirerek böylesine büyük bir şahsiyeti bir kez daha okuyucuların dikkatine sunmaktadır.

“Hüseyinzade Ali Bey “ adlı bu yeni eser, 1998 tarihli olup, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından 410 sayfa olarak, Ankara’da yayınlanmıştır.

Kitaptaki konular şu başlıklar altında verilmektedir:

- Hayatı , Doğumu ve Azerbaycan’daki Tahsili
- Türkiye yılları
- Şahsiyeti
- Sanatı
- Türkçülüğü ve Türkçülük Tarihindeki Yeri
- Hüseyinzade Ali Bey’e Ait Anektodlar
- Hayat Gazetesi’ndeki Yazıları
- Füyuzat Mecmuası’ndaki Yazıları
- Edebi Eserleri
- Tıbbi Eserleri
- Şiirleri
- Makaleleri
- Hüseyinzade Ali Bey’in Aile Şeceresi

Ayrıca eserde Hüseyinzade Ali Bey’in çeşitli kongrelerde sunduğu tebliğler ve tuttuğu notlara yer verilmektedir.

Konu ile ilgili bibliyografya mevcuttur. Kitabın son kısmında Hüseyinzade Ali Bey’in eserlerinin bir kısmına yer verilmiştir ki bunlar arasında, Kemal Cenap ile birlikte hazırladıkları ancak tamamlayamadıkları 595 maddelik Tıp Lügati (A harfi) de bulunmaktadır.

Prof. Dr. Ali Haydar Bayat , Hüseyinzade Ali Bey’in kızları, Saide Santur ve Feyzaver Alpsar’ın, babaları ile ilgili evrakı kendi anabilim dalına verdiklerini ifade etmektedir. Tabii ki bu evrak içinde “Hayat” ve “Füyuzat” koleksiyonlarının olup olmadığını bilmiyoruz. Bunların da Türkiye’nin büyük kütüphanelerinde araştırmacıların istifadesine sunulması gerektiğine inanıyoruz.

Ali Haydar Bayat’ı da, Hüseyinzade Ali Bey’i tanıtmaya yolundaki çalışmalarından dolayı kutluyoruz.